

Az erdőgazdaság távlati terve

MADAS ANDRÁS

Népgazdaságunk rohamos fejlődése és az előttünk álló hatalmas feladatok megkövetelik, hogy tervező munkánk minőségét a növekvő feladatokkal párhuzamosan állandóan javítsuk, színvonalát emeljük. Célkitűzéseinket 1954-ig ötéves tervtörvényünk határozza meg. Egyre nagyobb mértékben találkozunk azonban ma már olyan problémákkal, amelyek csak a későbbi évek feladatainak ismeretében oldhatók meg, illetve amelyeknek hatásai a későbbi években jelentkeznek. A népgazdaság fejlesztése, a megfelelő arányok kialakításának biztosítása megköveteli, hogy az egyes döntő ágazatokban az ötévesnél hosszabb időre szóló távlati tervek is kidolgozásra kerüljenek. A Szovjetunióban az ötéves tervek ilyen hosszabb lejáratú, tudományosan megalapozott 10—15 évré szóló távlati ágazati terveken nyugszanak.

A távlati tervek megmutatják népgazdaságunk szerkezetének azon részeit, melyet a többenél erőteljesebben kell fejleszteniünk és feltárják a baráti államokkal való szorosabb együttműködés fejlesztési irányait is.

Erdőgazdaságunknak jelenleg összefüggő, kidolgozott és jóváhagyott távlati tervei nincsenek. Egyes területeken ugyan már jelentős lépések történtek és egyes fontos problémák távlati tervei elkészültek (fenyvesítés), azonban az alapvető elvi kérdések még nincsenek tisztázva, nincsenek összhangban az egyéb népgazdasági ágak terveivel és a távolabbi külkereskedelmi lehetőségekkel. Ezeknek a terveknek a hiánya ma már fékezi az egyes népgazdasági ágak közvetlen és távolabbi munkáját, de elsősorban az erdőgazdaság fejlődését. Ezért elérkezett az ideje annak, hogy elkészüljön az erdőgazdaság döntő kérdéseit érintő távlati terv, amely részletesen feltárja az erdőgazdaság jelenlegi helyzetét, hosszabb időszakra megszabja a fakitermelés irányelveit, főbb választékait összhangban a legfontosabb iparágak szükségleteivel és külkereskedelmi lehetőségekkel, megállapítja az erdősítések főbb irányait, a tenyészendő és háttérbe szorítandó fafajokat, a műszaki fejlesztés irányelveit stb.

A távlati tervek elkészítéséhez mindenekelőtt a kiinduló alapokat kell megteremteniünk. Ismernünk kell az erdők területét, a rajta levő faállományt fafajok szerint, a fatömeget, növedéket, kort és egyéb, a termeléshez szükséges adatokat.

Ezt a fontos kérdést az elmúlt rendszerben érthető okokból nálunk elhanyagolták, hogy eltitkolják az akkor folyó rablógazdálkodás méreteit. A Szovjetunióban hatalmas munka folyik azon a téren, hogy az erdőállományt pontosan megismerjék. Az erdőrendezési terv szerint 1949—1958 között meg kell ismerni minden állami erdőt és a kolhozoknak örök haszonbérbe adott erdőterületeket is.

Az N. T. 1950. évi határozata előírta a hosszulejáratú üzemtervek elkészítését és ennek alapján lehetővé válik, hogy 1952. év végére az állami erdők jelentős részéről a szükséges adatok rendelkezésre állja-

nak. Így a kiinduló alapok a távlati terveinkhez rendelkezésre állanak, illetve folyamatosan rendelkezésre fognak állani.

A távlati terv helyes elkészítésének még egy fontos elvi kérdése, hogy a területi tervezés alapján készüljön el. Az országos számok nem teszik lehetővé, hogy minden szempontból helyesen alátámasztott tervet tudjunk készíteni. Feltétlenül szükséges, hogy megyei viszonylatban készüljön el a terv, a termőhely, domborzat, művelési ágak viszonyainak alapos ismeretében. Csak a megyékre, és ezen belül gazdaságokra konkretizált távlati terv nyújt biztos alapot az országos számok és irányelvek helyes kialakításához.

Az erdőgazdaság távlati tervét az alábbi feladatokra kell elkészíteni:

1. Fahasználat,
2. Faipar,
3. Erdőművelés,
4. Mezővédő fásítás,
5. Erdei mellékhasználat,
6. Erdőrendezés és erdőfeltárás,
7. Kutatás és szakoktatás.

Az egyes feladatok kidolgozásánál az alábbi irányelveket kell szem előtt tartani:

1. Fahasználat

Az erdőgazdaság elsőrendű feladata, hogy népgazdaságunkat ellássa legnagyobb mértékben a szükséges mennyiségű, minőségű és méretű faanyaggal. Hazánk alacsony erdősültsége és erdeinek kihasznált állapota miatt a teljes szükségletet csak részben tudja az erdőgazdaság kielégíteni és jelentős mértékben külföldről importáljuk a faanyagot. Mivel a szükségletek állandóan növekednek, népgazdaságunk általános fejlődésének megfelelően, az import emelkedése pedig nehézségekbe ütközik, a legnagyobb figyelmet kell fordítanunk a fakitermelés távlati tervezésére.

A tervezésnél a mérlegelvből kell kiindulnunk. Alapos és részletes munkával népgazdaságunk legfontosabb fafelhasználó ágaival ki kell tárgyalnunk és meg kell állapítanunk fejlődésük irányelveit, faszükségletét. Másik oldalról meg kell állapítanunk a jelenleg készülő, hosszúlejáratú üzemterveink segítségével, hogy a következő 15—20 évben milyen fafajú, milyen választékú, méretű és mennyiségű faanyag kitermelése válik lehetővé, tekintetbevéve erdősítéseink, különösen a gyorsamővő fafajokkal történő erdősítések belépő *kapacitását* is. E mellett ismernünk kell elsősorban a Szovjetunióval és a baráti államokkal kötött hosszúlejáratú szerződésekből az *importlehetőségeket* is. A fenti tényezők egybevetése meg fogja szabni azokat az alapelveket, amelyek szerint a távlati fakitermelési tervünket el kell készítenünk. Ezzel döntő módon felszámolhatjuk azt a bizonytalanságot, amely jelenleg a fahasználatok terén mutatkozik és aminek az oka az, hogy nem ismerjük erdeink állapotát és nem tudjuk, hogy az üzem, sokszor egész rövid időközökben, miként fogja előzetes terveit módosítani. Ez eredményezheti egyrészt azt is, hogy nem tudjuk erdeinkből azt a maximális mennyiségű, minőségű és méretű anyagot kihozni, másrészt járhat azzal is,

hogy bizonyos vonatkozásokban nem úgy termelünk, hogy azzal a helyes jövőendő állományok kialakítását elősegítsük.

A távlati terv elkészítése azért is rendkívül fontos, mert az idős és nagyobb méretet adó állományainkkal gondosan kell gazdálkodnunk, úgy, hogy a következő ötéves tervek faanyagszükségletét is ki tudjuk elégíteni, emellett minden erőfeszítést meg kell tennünk, hogy erdeink állapotát egyre javítsuk, a kitermelt faanyag minőségét, mennyiségét egyre emelni tudjuk. Az elmúlt rendszerben folyt rablógazdálkodást lényegében sikerült felszámolnunk és pedig három alapvetően fontos intézkedéssel: az egyik a fatermelés mennyiségének összhangba hozása az évi növedékekkel, a másik az erdők döntő többségének állami tulajdonba vételével a szakszerű kitermelés megvalósítása, a harmadik pedig a nagyarányú erdősítések. Ezek azonban csak az alapjait adták meg erdőgazdaságunk fejlesztésének s most ismét egy nagy lépést kell előre tennünk.

A távlati terv elkészítésénél két fontos szempontot kell szem előtt tartanunk. Az egyik, mint már említettük, a népgazdaság szükségletének legmesszebbmenő kielégítése, a másik a fakitermelés felhasználása faállományunk megjavítása érdekében. Ezért az állományunkat úgy kell besorolnunk, hogy elsősorban a vágásérett, megfelelő méretet adó, fejlődésében megállt állományokat kell kitermelnünk a megszabott hosszúlejárátú erdőgazdasági üzemtervek alapján, másodsorban ki kell termelnünk azokat az átalakításra szoruló állományokat, amelyek részben nem megfelelő termőhelyen állnak, részben sarj eredetűek, részben pedig értéktelenebb fafajok, amelyek helyére értékesebbeket akarunk telepíteni. A két fontos alapelv szem előtt tartásával olyan tervet dolgozhatunk ki, amelyek az elkövetkezendő időszakban alapvetően meg fogják változtatni erdeink összetételét és hatalmas fejlesztési lehetőségeket nyitnak meg.

A fakitermelés távlati tervének elkészítését az érdekelt népgazdasági ágakkal szoros összhangban kell kidolgoznunk és aniként az ő igényeik jelentős mértékben befolyásolni fogják terveinket, ugyanúgy az erdőgazdaság lehetőségei számos olyan kérdést fognak felvetni, amelynek az iparban való megjelenése az egész népgazdaságunk fejlesztését elősegítheti. Így pl.: az egyes fafajok fokozottabb felhasználása az iparban (cser hámozási rönk, gyertyán papírfá, stb.). Már az előzetes megbeszélések is azt mutatják, hogy a távlati tervek kidolgozásával, jóváhagyásával és megvalósításával olyan fontos kérdéseket is meg tudunk oldani, mint a papírfá, ahol jelenleg igen nagymennyiségű importra szorulunk, de a gyertyán, fűz, szürke nyár felhasználásával esetleg teljes mértékben ki tudjuk azt küszöbölni.

A fahasználat tervének tartalmaznia kell azokat a termelési, közéleti, szállítási eljárásokat, amelyeket a Szovjetunióban széles körben alkalmaznak, s amelyek hazai alkalmazása lehetővé teszi a fenti munkák jobb megszervezését, időjárásától való függetlenítését, a munka ütemének egyenletesebbé tételét, az önköltség csökkentését. Így elsősorban tartalmaznia kell a gépesítés alapvető irányelveit, hogy meghatározhasuk a fakitermelés, közéleti, szállítás gépesítésének főbb géptípusait, nehogy a külkereskedelemtől függően történjen évről évre a különféle típusok munkába állítása. Ezzel együtt természetszerűleg a megfelelő munkamódszereket is ki kell dolgozni.

2. Faipar

Faiparunk és azon belül elsősorban fűrésziparunk jelenlegi állapotában a népgazdaság által támasztott követelményeknek egyre nehezebben tud megfelelni. Ennek egyik oka, hogy a fűrészüzemek túlnyomórészt alacsony termelékenyséű, kevésbé gépesített üzemek, amelyek technikai felszerelése elavult. Hibás volt az elmúlt rendszerben a fűrészüzemek telepítése is, mert azoknak jelentékeny része Budapesten fekszik, ahol a helyhiány miatt megfelelő rönk- és áruterük nincs, terjeszkedni nem tudnak s emiatt állandó szállítási zavarokkal küzdenek. De a vidéki fűrészüzemek helyzete sem sokkal jobb. Az elmúlt rendszernek ezt az örökségét fokozatosan fel kell számolnunk. Meg kell állapítanunk, a távlati fakitermelési tervnek megfelelően, hogy hol lesznek a súlyponti termelések az elkövetkezendő 20 évben, ennek megfelelően ki kell választani azokat a megfelelő pontokat, ahol új fűrészüzemeket kell építenünk. Ugy, hogy azok megfelelő rönktérrel és árutérrel rendelkezzenek: megfelelően gépesítve legyenek és fokozatosan vertikális üzemekké legyenek kiépíthetők. Ez lehetővé fogja tenni, hogy a fűrészüzemek mellék- és hulladékanyagát is hasznosítani lehessen (ládagyár, játékarugyár). Ki kell dolgoznunk azt is, hogy a fűrészüzemek miként tudnának kész elemeket szállítani az ipar részére, ami lehetővé tenné az anyagvesztéssel járó méretkialakítás kiküszöbölését. Fontos feladat, hogy ezek a fűrészüzemeink egyre több légszáras fűrészárut tudjanak a felhasználók rendelkezésére bocsátani. Ezért fűrészüzemeinket nagyteljesítményű szárítóberendezésekkel kell ellátnunk.

Távlati tervünknek tartalmaznia kell a farostlemezzgyártással kapcsolatos tervet is. A hullámtéri fásításaink a következő 10 évben már egyre hatalmasabb mértékben fogják ontani a vékony, majd egyre vastagabb nyáranyagot. Ezek feldolgozása farostlemezzé, lehetővé tenné fokozatosan a külföldi fűrészáru kiküszöbölését, aminek óriási jelentősége mindenki előtt világos. Ez azt jelenti, hogy lényegében a 80—100 éves vágásforduló helyett 10—15 év múlva helyes erdőgazdasági intézkedésekkel megkezdhetjük az import fokozatos csökkentését és a belső szükséglet egyre fokozódó biztosítását hazai nyersanyagból.

3 Erdőművelés

Erdősítéseink távlati tervének elkészítése erdőgazdaságunk szocialista építésének egyik legfontosabb feladata. A tervgazdálkodás biztosítja a helyes arányok kialakítását. Erdőink jelenlegi fajajeloszlása adottság, amelyet a multból kaptunk, amelyet azonban helyesnek semmiképpen sem fogadhatunk el, mert jelentős területeket foglalnak el olyan állományok, amelyek a népgazdaság szempontjából kevésbé értékesek, kis fatömeget, értéktelen fát adnak, a mellett a talaj termőerejét is csökkentik. Ezzel párhuzamosan hiányzanak, vagy csekély területet foglalnak el az olyan értékes fajajok, amelyek nagy fatömeget adnak, e mellett a talaj termőerejét is megóvják, növelik. Ez annak a rablógazdálkodásnak az eredménye, amelyet a multban folytattak, s amelynek következtében az egykor értékes tölgy- és bükkállományok helyét fokozatosan a cser és gyertyán foglalta el. Mivel a letarolt területeket nem újították fel, azokat a minden évben bőven termő gyertyán és cserlepte el. Így az utolsó 20 évben a tölgy területét sokhelyütt értéktele-

nebb állományok foglalták el. Mindenekelőtt az erdőrendezés segítségével meg kell állapítanunk a jelenlegi területet, azt, hogy az egyes fafajok az összterületről milyen arányt foglalnak el. Erre vannak már hozzávetőleges adataink az 1946-os erdőleltár alapján, de a tervezésünkhöz feltétlenül az új hosszúléjárati üzemtervek adatait kell számításba venni. Tekintetbe kell vennünk, hogy a jelenlegi erdőterületekhez még kb. 100.000 hold ártéri területet és a megvalósítás folyamán még 100.000 kh. olyan erdőterületet kap az erdőgazdaság, amely mezőgazdasági művelésre nem alkalmas (homok, szik, kopár, stb.). Ezeknek figyelembevételével kell kialakítanunk azt a fafajeloszlást, amelyet a következő 20 évben el akarunk érni. Azt az irányelvet kell követnünk, hogy a tölgy nagyjából megtartja a százalékos arányát, *a fenyő területe több mint négyszeresére, a nyár területe több mint kétszeresére növekszik.* Valamelyest nő még a bükkterület, jelentős mértékben csökken a cser területe — a jelenleginek a felére. — A gyertyán abszolút területét megtartja, valamelyest csökken, de ténylegesen a gyertyánt azokról a területekről, ahol jó talajon elegyetlen állományt alkot, vissza kell szorítani. Viszont számos helyen tölgy, erdei fenyő, stb. alá második koronaszíntnek kell bevinni. Az akác is megtartja területét, jelentéktelen mértékben csökken. Az abszolút területen belül azonban az akácot jelentékeny mértékben vissza kell szorítani a rossz homokterületekről és csak a jobb homokterületekre tervezzük meg, akkor is elegyesen. Ezen irányelvek alapján kidolgozott erdősítési távlati terv már fontos támponthoz fog nyújtani a fakitermelés tervéhez, megmutatva azokat a fafajokat és azokat az arányokat, amelyek kitermelésre fognak kerülni. Erdősítési tervünknek két fontos sarkalatos pontja van. Ez a fenyvesítés, a másik a nyártelepítés. Fenyvesítésünk távlati tervét Babos elvtárs vezetésével az Erdőközpont erdőművelési osztálya kidolgozta, részletesen megyénként és fafajonként. Ez a kitűnő és alapos munka fontos része lesz a távlati tervnek, amelyet azonban még a megyei tervezés során esetleg finomítani lehet. Az egész erdőtelepítés döntő láncszeme azonban a nyártelepítés. Ez az a kérdés, amelyet, ha megragadunk és tovább viszünk, az egész fakérdést alapjában lendíti előre. Ha a tervezet szerint 5 év alatt a 100.000 kh-at be tudjuk erdősíteni — és nyilván be fogjuk erdősíteni —, akkor 10—15 év múlva 6—800.000 m³-rel emelkedik a növedékünk, ami ki fogja egyenlíteni azokat a nehézségeket, amelyek az elmúlt rendszer rablógazdálkodásának következményeképpen álltak elő.

A hullámtéri fásítás végrehajtását együttes utasítás szabályozta s így ez még a további lehetőségek figyelembevételével kerül be a távlati tervbe.

4. Mezővédő fásítás

A mezővédő fásítás elsősorban mezőgazdasági feladat. Azt a célt szolgálja, hogy a mezőgazdasági területeket megvédje a szárító szelek, az aszály hatásától és növelje a termésátlagokat. E mellett azonban meg van az erdőgazdasági jelentősége is. Ennek a részletes kidolgozása egy későbbi feladat, s az erdőgazdaság távlati tervébe szervesen egyelőre nem is illeszkedik be. Mivel azonban a távlati tervünkben érintenünk kell az összes fával kapcsolatos kérdéseket, erre is ki kell térnünk. A Szovjetunió bőséges és gazdag tapasztalatai lehetővé teszik,

hogy nagy vonásokban megtervezzük a mezővédő erdősávok hozzávetőleges területét, fajajait országos szinten és lehetővé válik annak a megállapítása is, hogy a védőerdősávok fenntartása mellett a gyérítések, tisztítások és egyéb használatok révén milyen faanyag fog ezekből kikerülni. Ezt ilyen nagy vonásokban szintén be kell építenünk a távlati tervbe.

5. Erdei mellékhasználat

Az erdei mellékhaszonvételeknél szintén ki kell alakítanunk azokat az alapvető irányelveket, amelyek lehetővé teszik, hogy hosszabb időre megállapítsuk, melyek azok az ágak, amelyek az erdőgazdaság kezelésében kell hogy maradjanak és melyek azok, amelyek más népgazdasági ághoz kell hogy tartozzanak. A profil tisztázása után meg kell szabnunk az egyes ágak fejlesztését. A mellékhaszonvételek — bár jelentős kezdeményezések már történtek — még igen elhanyagolt ág nálunk, és távolról sincsenek kimerítve azok a lehetőségek, amelyek erdeinkben megtalálhatók. Így mindenekelőtt a gyantatermelés lehetőségeit kell felderítenünk, úgy, hogy a magtermő és az alföldi állományok kivételével a fenyőállományunkat a használat előtt gyantázás alá vonjuk. A gyantázás mellett fontos feladat a kisebb méretű falepárlók révén a boksafaszénítés felhasználása, a retortafaszén előállítás és a lepárlási termékek nyerése.

Részletesen fel kell tárni a cserzőkéreg termelés és az egyéb cserzőanyagok termelésének lehetőségeit. Minden olyan állományt, amely cserzőkéregtermelésre alkalmas, feltétlenül a használattal egyidejűleg kéregtermelésre is fel kell használni. A gubacs mellett meg kell találni azokat az egyéb lehetőségeket is, amely cserzőanyagtermelésre alkalmasak.

Ezek mellett a legfontosabb mellékhaszonvételi ágak mellett vázlatosan ki kell dolgozni az erdei gyümölcsök, gombák, illóolajok stb. fejlesztésének tervét is.

6. Erdőrendezés és feltárás

Minden erdőgazdasági tervezéssel kapcsolatos munkának alapja az erdőrendezés, a hosszúléjratú erdőgazdasági üzemterv. Az Állami Erdőrendezési Intézet minisztertanácsi jóváhagyásával olyan szervünk alakult, amely az összes ráháruló feladatok elvégzésére alkalmas. Az intézetnek kell lényegében a távlati tervhez az összes adatokat feldolgoznia, meg kell állapítania az összes erdőterületeket, a rajtalevő fafajokat, fatömeget, korosztályviszonyokat, termőhelyi viszonyokat és minden olyan tényezőt, amelyek a tervezéshez szükségesek. Ezek mellett olyan, a felső, közép és alsó vezetés céljait szolgáló térképeket kell készítenünk, amelyek lehetővé teszik az erdőterületek helyzetének gyors áttekintését. A hosszúléjratú üzemtervek mellett az erdőrendezésnek egyre fokozottabb mértékben be kell kapcsolódnia az évi vágásterületek kijelölésébe, a vágástervek végrehajtásának ellenőrzésébe, az erdősítési tervek készítésébe, stb. Erre vonatkozóan saját munkájának tervét is el kell készítenie.

Másik fontos, az erdőrendezéssel kapcsolatos feladatunk az *erdőfeltárás* megtervezése. Vasútjaink terén meg kell állapítanunk azt, hogy a következő 20 év fahasználatainak megfelelően melyek azok a vasutak, amelyek lebontása szükséges s melyek azok a területek, ahol a vasúthálózat fejlesztése, vagy új vasutak építése esedékes. E mellett gondoskodni kell az úthálózat erőteljes kiépítéséről, hogy a fő völgyekben és a nagyobb mellékvölgyekben mindenütt kövezett erdei utak és ahhoz csatlakozó jó nyomvonalú erdei földutak, vagy vontatóutak csatlakozzanak. Itt is különösen nagy szerepe lesz a területi tervezésnek. Ezeknek a terveknek az elkészülte lehetővé fogja tenni, hogy évről évre beruházási terveinkben tényleg a legfontosabb objektumokra összpontosítsuk a rendelkezésre álló összegeket.

Az út-vasúthálózat mellett nem szabad megfedkezünk a hansági nyártelepítésre alkalmas területek csatornázásáról és az ezzel kapcsolatos vízépítési munkákról. A magasépítés terén is meg kell határoznunk azokat a fontosabb ipari és egyéb üzemi épületeket, amelyeknek megvalósítása a gazdálkodás elengedhetetlen feltétele. Ki kell alakítanunk továbbá az erdősítéseink távlati tervének megfelelően azokat a súlyponti területeket, ahová a lakóházak építését összpontosítani kell.

7. Kutatás és oktatás

Nem véletlenül maradt utoljára a kutatási távlati terv elkészítése. Lényegében mindegyik felsorolt problémakörben és azzal együtt kell kidolgozni a kutatás távlati tervét is, hogy az előre járjon és biztosítsa kellő időben a feladatok tudományos alátámasztását. A távlati tervek kidolgozása hatalmas mozgósító erőt fog jelenteni az Erdészeti Tudományos Intézet részére is és lehetővé fogja tenni a gyakorlattal való egyre szorosabb kapcsolat kérdését is. Meg fogja mutatni, hogy melyek azok a területek, ahol az ERTI-nek eddigi munkáját ki kell fejleszteni, mint pl. a fahasználat, gépesítés és megmutatja, hogy az erdősítés terén elsősorban milyen súlyponti kérdésekre kell a figyelmet fordítani, fenyegetés, nyártelepítés.

Az erdőgazdaság távlati tervének kidolgozásától elválaszthatatlan az oktatás tervének alapos és részletes felülvizsgálata. Meg kell határoznunk egyértelműleg az erdőgazdaságra váró feladatok alapján, hogy milyen legyen a szakmunkásképzés, amely jelenleg nem áll olyan fokon, hogy teljes mértékben ki tudja elégíteni az igényeket. Meg kell végre egyértelműleg határoznunk az alsó káderképzés irányát is, amelyek körül ma még viták folynak. A technikumok vonalán az erdőipari technikum felállítása a feladat s a technikumok számának fejlesztését is ki kell dolgozni.

Az egyetem vonalán tisztázni kell a *szakosítás irányait* és a feladatok, valamint a jelenlegi létszám figyelembevételével a felfutás szükségességét is.

A távlati terv kidolgozása nem könnyű feladat, és szükséges, hogy ahhoz az erdőgazdaság legjobb erőit mozgósítsuk. Ennek elkészítése azonban biztos alapot fog adni további 5 éves és éves terveinknek és lehetővé fogja tenni a nyersanyagforrások jobb kihasználását és ezen keresztül népgazdaságunk további erősítését.